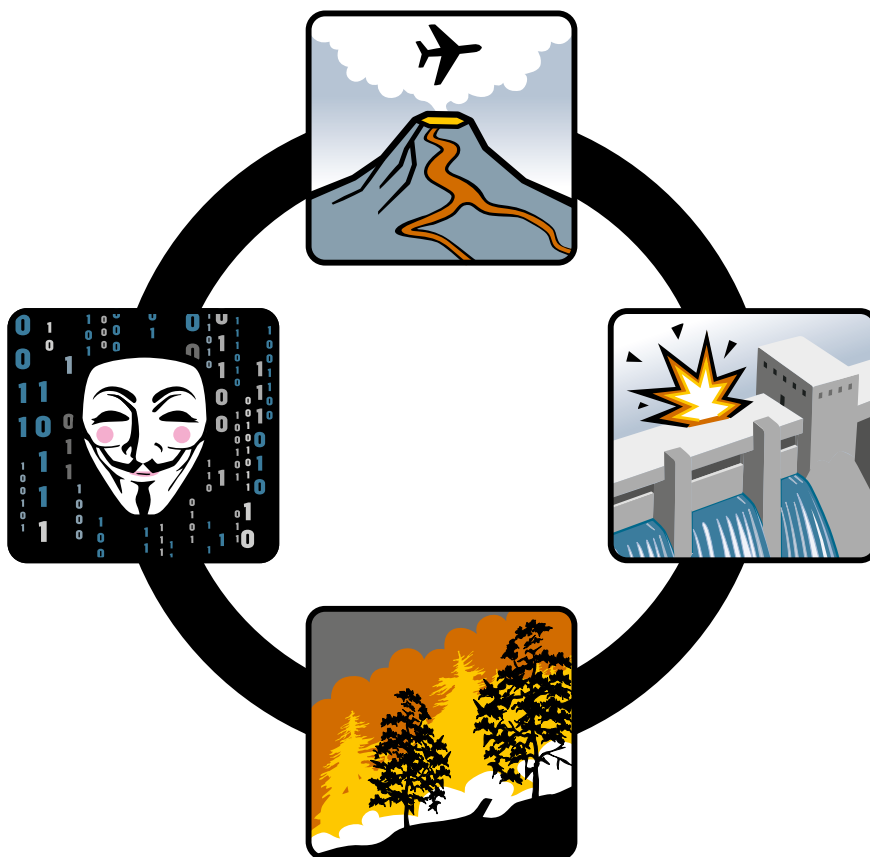




Öva enkelt!

Övning 2 – Larm- och startövning





Innehåll

Övningsstöd till organisationer inom svensk krisberedskap.....	3
Användarinstruktion.....	5
Övningsbestämmelser – Funktionsövning 2	7
Checklista för Funktionsövning 2 – Larm- och startövning	9
Scenario och ramfaktorer	10
Extra tips i målarbetet	14
Momentbeskrivning – Larm- och startövning	15
Genomgång efter övning.....	16
Utvärderingsprotokoll	17
Utvärderingsenkät övningsdeltagare	21
Utvärderingsrapport	24
Resultat från övningen	27
Utvecklingsområden och vidare arbete	29



Övningsstöd till organisationer inom svensk krisberedskap

Inledning

I Sverige finns det både offentliga och privata aktörer av olika slag, som på olika nivåer i samhället ingår i krisberedskapssystemet. Före, under och efter en allvarlig samhällsstörning, som t.ex. omfattande elavbrott, naturolyckor, kärnkraftsolyckor, pandemier, it-angrepp eller terrorism, måste de på ett effektivt sätt kunna säkerställa att den egna verksamheten fungerar. De måste också kunna samverka och kommunicera med varandra.

Ett viktigt verktyg för att uppnå detta är att öva – både internt och aktörsgemensamt – för att man som aktör ska vara väl förberedd för sin uppgift.

En aktör bör öva sin krisorganisation systematiskt enligt en flerårig övningsplan. När det gäller tvärssektoriella övningar på nationell och på regional nivå, bör denna plan följa inriktningen i den nationella övningsinriktningen för att få så stora samordnings- och synergieffekter som möjligt inom hela krisberedskapssystemet. Innan planeringen av en övning startar ska det vara klarlagt vem som ansvarar för erfarenhetshanteringen.

Syfte

Övningspaketet syftar till att man med minimala förberedelser och resurser ska kunna planera och genomföra övningar.

Förmågor/scenario

Övningspaketet är inriktat mot generella mål (förmågor), vilket gör att övningsledaren med fördel kan byta scenario, men behålla inspel och målformuleringar.

Läsanvisningar

Paketet innehåller ett antal övningar. Varje övning har en tillhörande dokumentation som till stor del är färdigskriven. Dokumentationen ska bearbetas av övningsledaren innan övningen genomförs. Övningarna är generellt uppbyggda så att de scenarier som följer med kan bytas mot egna som passar er bättre utan att inspel eller frågor behöver ändras. Övningarna har en inbördes nivåindelning och kan användas enskilt eller i följd.



Begrepp

Övningsledare: Leder och koordinerar planering och genomförande av övningen (benämns under genomförandet som spelledare).

Utvärderingsledare: Har det övergripande ansvaret för att planera och genomföra övningens utvärdering.



Utvärdering

I övningsstödet ingår färdiga utvärderingsdokument som med fördel kan kompletteras med egna framtagna. Det medföljer även en mall för utvärderingsrapport som underlag för uppföljning över tiden. För att se en utveckling hos organisationen, är det viktigt att denna följs så noga som möjligt.



Tips

För fördjupning och konkreta råd – använd övningsvägledningarna, dvs. grundboken och metodhäftena. Läsanvisningar finns i varje momentbeskrivning.



Användarinstruktion

Övningspaketet vänder sig i första hand till lokal nivå (kommuner), men kan i stora delar användas av andra aktörer som ingår i eller har nära samarbete med krisberedskapssystemet.

Övningspaketet består av tre fristående funktionsövningar. De två första är scenarioneutrala och den tredje övningen levereras med ett grundscenario där händelsen är en storm och momenten är en utveckling av detta. Scenariot i funktionsövning 3 kan med fördel bytas mot ett annat taget från er risk- och sårbarhetsanalys eller liknande.

- **Funktionsövning 1** är en larmövning.
- **Funktionsövning 2** är en larmövning som fortsätter med en startövning.
- **Funktionsövning 3** är en larmövning/startövning som övergår till en stabsövning, med fokus på den egna lägesbilden.

Väljer ni att byta ut scenariot i övning 3 mot en annan händelse, t.ex. från er egen risk- och sårbarhetsanalys, använder ni fortfarande angivet syfte och mål samt inspel. Dessa kan användas oavsett scenario, men med mindre justeringar. Det går också att lägga till ett scenario i de två första övningarna.

Den tidsåtgång som anges i övningsbestämmelserna är cirkatider, och beror på hur mycket som kommer att ändras i scenariot, samt på övningsvanan hos övande och motspel.

Exempel på förberedelseåtgärder kan vara uppdragsdialog med beställare, där syfte och mål samt inriktning för utvärdering och hantering av erfarenheter från övningen klargörs. Det är till exempel viktigt att före övningen ha klarat ut vem som är ansvarig för att säkerställa att den framtagna åtgärdsplanen implementeras efter att övningens utvärdering är avslutad.

- Behovsanalys.
- Syfte och mål med övningen.
- Scenariotema.
- Resurser.
- Hur övningen ska utvärderas och hur erfarenhetshandlingen från övningen ska gå till.



I förberedelsearbetet ingår också att kontrollera vilka, eller vilken övning som passar för era syften med att öva. Eventuellt behöver det göras vissa justeringar, t.ex. att bjuda in deltagare, boka lokal, fika m.m. Lokal för motspel behöver ordnas till övning tre.

Det viktigaste i all övningsverksamhet är erfarenhetshandlingen. Före övningen ska beställaren och genomföraren vara helt överens om vad som är syftet med övningen och dess utvärdering, vad utvärderingen ska resultera i och hur den ska levereras, vem som är mottagare och hur eventuella förändringar i form av utvecklingsområden och åtgärdsförslag ska implementeras i organisationen. Beroende på antal övande funktioner kan utvärderingsledaren behöva ta hjälp av 1–2 utvärderare som fyller i utvärderingsprotokollet under övningen. Vid färre antal övande kan utvärderingsledaren själv fylla i protokollet.



Övningspaketet kan användas på olika sätt beroende på egna syften. Övningsledaren väljer vilken av övningarna som passar målgruppen. Övningarna kan också genomföras som en övningsserie med några månader emellan, och blir då en stegring.

Utvärderingsledaren bistår övningsledaren under genomförandet samt leder utvärderingsarbetet och skapar förutsättningar för erfarenhetshanteringen, där övningsledaren biträder.

Som stöd för utvärderingsarbetet medföljer mallar för utvärderingsprotokoll och utvärderingsenkät. Det finns även utrymme att fylla på enkäten med egna frågor. Det medföljer även en mall för utvärderingsrapport, som hjälp för att skapa en systematik i övningsutvärderingar. För att underlätta jämförelser mellan övningar bör man använda den medskickade rapportmallen för utvärderingsrapport.

Lästips:

- Övningsvägledning – Grundboken
- Metodhäfte – Funktionsövningar
- Metodhäfte – Utvärdering av övning



Lycka till!



Övningsbestämmelser – Funktionsövning 2

Övningens namn:

Datum och tid för övningens genomförande:

Syfte: Att pröva aktörens rutiner för att larma in och sammankalla egen personal, verifiera rutinernas funktionalitet och att bli förtrodda med ledningsplatsen, dess möblering och teknikstöd.

Mål:

1. Aktören har förmåga att ta emot och vidarebefordra larm enligt egna rutiner.
2. Personalen har färdighet att iordningställa ledningsplatsen och att vidta inledande åtgärder enligt rutiner.

Målbeskrivning:

Indikatorer och utvärderingsfrågor: Framgår av utvärderingsprotokoll och utvärderingsenkät.

Målgrupp: Aktörens personal som ingår i larmrutinen och ska arbeta i krisorganisationen.

Förkunskaper: Kännedom om gällande larmrutiner samt rutiner för uppstart av krisorganisationen.

Övningsformat: Funktionsövning (larm och startövning).

Övningsledning: Övningsledare och utvärderingsledare.



Tid för förberedelse: 8–10 timmar.

Tid för genomförande och reflektion: 2–3 timmar.

Tid för utvärdering: 6–10 timmar.

Övningsplats: Aktörens ordinarie ledningsutrymme.

Övningsmateriel: Organisationens krisberedskapsplan, aktuell larmplan och teknisk utrustning för larmning.

Scenario: Övningen genomförs oberoende av scenario.



Förberedelser: Se *checklista*.

Genomförande: Se *momentbeskrivning*.

Utvärdering: Övningens mål utvärderas med stöd av utvärderare (eller utvärderingsledaren själv) som gör observationer och fyller i utvärderingsprotokollet under övningen. Personer som deltagit i övningen ska också ges möjlighet att fylla i utvärderingsenkäten i anslutning till att övningen är genomförd. Övningsledaren kan också hålla en kortare genomgång efter övningen med stöd av *Genomgång efter övning*. Utvärderingsledaren sammanställer och analyserar det insamlade materialet. Resultatet i form av styrkor, brister och utvecklingsområdet presenteras i en utvärderingsrapport.

Övrigt: Övningen kan med fördel genomföras oannonserad för deltagarna.



Läsanvisning: Övningsvägledning Grundbok, kapitel 5 om målarbete
Metodhäfte – Funktionsövningar.



Checklista för Funktionsövning 2 – Larm- och startövning



Före övning

Genomför en uppdragsdialog med beställaren av övningen, klargör hur erfarenheterna ska tas om hand och revidera aktuella larmlistor om det behövs.

Arbeta fram målbeskrivningar och dokumentera dessa i Övningsbestämmelser. För tips se nedan.

Arbeta fram indikatorer och utvärderingsfrågor och dokumentera dessa i utvärderingsprotokollet. För tips se nedan.

Komplettera momentbeskrivningen under rubriken **Larmkedjan**. Beskriv hur larmrutinen och larmlistan ser ut, det vill säga vem som larmar vem, på vilket sätt och med vilka tidsförhållanden.

Komplettera momentbeskrivningen under rubriken **Händelseutveckling**. Beskriv vad som kommer att hända när deltagarna får sitt larm eller blir inkallade. Beskriv även hur deltagarna ska möblera lokalen och funktionstesta tekniken.

Planera och förbered utvärderingen (med utvärderingsledaren). Behöver utvärderare utses behöver det göras i god tid.

Komplettera **utvärderingsenkäten** med eventuella egna utvärderingsfrågor.

Uppdatera aktuell larmrutin och larmlista.

Boka övningslokal och se till att det finns nödvändig utrustning. Utse eventuell lokalansvarig.

Förbered övningsmaterial och andra dokument.

Förbered övningslokal och andra praktiska detaljer, t.ex. teknisk utrustning.

Utbilda ev. utvärderare i hur utvärderingsprotokollet ska användas.

Under övning

Placera ev. utvärderare så att de kan observera övningen och fylla i utvärderingsprotokollet.

Genomför övningen.

Håll en kortare genomgång efter övningen och låt övningsdeltagarna fylla i utvärderingsenkäten. Se agenda för **Genomgång efter övning**.

Efter övning

Sammanställ utvärderingsprotokoll och analysera resultatet.

Sammanställ utvärderingsenkäten.

Skriv utvärderingsrapport (utvärderingsledaren är ansvarig).

Ta fram åtgärdsplan.



Scenario och ramfaktorer

Nedanstående text är ett exempel på scenario. Efter det finns två tomma sidor där man själv kan lägga in eget scenario.

Bakgrund till scenario

Scenario



Myndigheten för
samhällsskydd
och beredskap

2



Ramfaktorer



Myndigheten för
samhällsskydd
och beredskap

2



Bakgrund till scenario

Scenario

Ramfaktorer



Myndigheten för
samhällsskydd
och beredskap

2



Bakgrund till scenario

Scenario

Ramfaktorer



Extra tips i målarbetet

Målbeskrivning

En målbeskrivning tas fram av övningsledaren och dokumenteras i övningsbestämmelserna. Målbeskrivningen syftar till att beskriva vad målet innebär, och innehåller de avgränsningar och förtydliganden som eventuellt behöver göras. Exempel på målbeskrivning kan vara: *Målet handlar om att ta emot och vidarebefordra larm enligt rutinen "Rubrik". I rutinen avses endast de delar som rör aktören internt – inte att vidarebefordra larm till andra aktörer.*

Indikatorer

Utvärderingsledaren tar med stöd av övningsledaren fram indikatorer och fyller i dessa i utvärderingsprotokollet. Innehållet i indikatorerna hämtas från larmrutinen och utgör ett stöd i bedömning av måluppfyllnad genom att de anger (indikerar) att en viss förmåga har demonstrerats under övningen (förmåga att ta emot och vidarebefordra larm enligt rutiner i det här fallet). Exempel på en indikator kan vara: *Berörda funktioner tar emot och kvitterar larmet inom 10 minuter.*

Utvärderingsfrågor

Utvärderingsledaren tar med stöd av övningsledaren fram utvärderingsfrågor och fyller i dessa i utvärderingsprotokollet. Utvärderingsfrågorna syftar till att fånga agerandet utifrån målet och indikatorerna, och ger stöd i att kunna beskriva och förklara hur det gick och varför det blev så. Utvärderingsfrågorna kan handla om vad som görs, varför det görs, på vilket sätt och av vilka osv. Flera utvärderingsfrågor finns redan i utvärderingsenkäten, men kan kompletteras med fler. Exempel på utvärderingsfråga kan vara: *Fanns det funktioner som inte nåddes av larmet? Ge gärna exempel på sådana och försök beskriva hur du uppfattade att de agerade i så fall.*



Momentbeskrivning – Larm- och startövning

Syfte och mål med momentet

Syfte

Pröva aktörens rutiner för att larma in och sammankalla egen personal och att verifiera rutinens funktionalitet, samt att bli förtrogna med ledningsplatsen, dess möblering och teknikstöd.

Mål

1. Aktören har förmåga att ta emot och vidarebefordra larm enligt egna rutiner.
2. Personalen har färdighet att iordningställa ledningsplatsen och att vidta inledande åtgärder enligt rutiner.

Ramfaktorer

Allmänt

Momentet är scenarioneutralt och innehåller därför inte några särskilda ramfaktorer. Endast begreppet "Övningslarm övning XX" används.

Tidsförhållanden

Genomförande av momentet: 30–120 minuter.

Utvärdering och återställande av lokalen: 60 minuter.

Momentets startläge

Inget särskilt startläge. Momentet kan med fördel genomföras oannonserat.

Larmkedjan

Händelseutveckling

Övningsledaren bestämmer hur länge momentet ska drivas. Lämpligtvis kan momentet drivas så att deltagarna får möblera ledningsutrymmet, prova teknikstödet samt genomföra en första stabsorientering.

Variationer på momentet

Momentet kan varieras enligt följande:

- I förväg kontaktad person i larmlistan svarar ej. Omfall, rutiner?
- Nyckelpersonal uteblir. Omfall, rutiner?
- Berusad personal dyker upp. Omfall, rutiner?
- Teknik som saknas eller krånglar. Omfall, rutiner?



Genomgång efter övning

Inledning

Detta avsnitt innehåller ett förslag på agenda som övningsledaren eller utvärderingsledaren kan använda som stöd vid genomgång efter funktionsövning 2. Genomgången kan med fördel göras direkt efter övningen.

Agenda för genomgången

1. Inled med att förklara syftet med genomgången, vilket inte är att direkt utvärdera de övandes insats under övningen, utan snarare att reflektera över hur det gick och ge förslag på förbättringsområden. Ange även hur lång tid genomgången kommer att pågå som längst.
2. Dela ut utvärderingsenkäten och låt **alla övande** fylla i ett exemplar var. Samla därefter in den. Se också till att personal som redan lämnat övningen får möjlighet att fylla i enkäten.
3. Låt varje övningsdeltagare reflektera muntligt inför övriga över övningen.
 - Vad gjorde vi bra?
 - Vad kan vi förbättra?
 - Vad är det viktigaste jag tar med mig från dagens övning?
4. Ge din övergripande syn på hur de övande har agerat under övningen.
5. Avsluta med att informera om hur utvärderingsarbetet och erfarenhetshanteringen kommer att gå till.



Utvärderingsprotokoll

Detta utvärderingsprotokoll syftar till att utgöra ett underlag för att utvärderingsledaren ska kunna bedöma aktörens måluppfyllnad. Aktören kan vid behov göra förändringar i protokollet, och det måste också kompletteras av aktören innan det används. Utvärderingsprotokollet återlämnas till utvärderingsledaren efter övningen.

Formalia

Utvärderarens namn:

Plats för observationer:

Vem är observerad?

Funktionsövningens mål 1

Aktören har förmåga att ta emot och vidarebefordra larm enligt egna rutiner.

Målbeskrivning

Indikatorer

Utvärderaren bedömer om indikatorerna är uppfyllda eller inte.

NR	INDIKATOR	UPPFYLLD	EJ UPPFYLLD
1			
2			
3			
4			



Utvärderingsfrågor

Utvärderaren besvarar utvärderingsfrågorna.

NR	UTVÄRDERINGSFRÅGA	SVAR
1		
2		
3		
4		

Samlad bedömning

Utvärderaren gör en första samlad bedömning av måluppfyllnaden genom att kortfattat besvara frågorna nedan:

Hur uppfattar du att det gick i övningen?

Varför blev det så?

Vilka styrkor har du kunnat identifiera?

Vilka brister har du noterat?

Bedömer du att målet är uppfyllt?



Funktionsövningens mål 2

Personalen har färdighet att iordningställa ledningsplatsen och att vidta inledande åtgärder enligt rutiner.

Målbeskrivning

Indikatorer

Utvärderaren bedömer om indikatorerna är uppfyllda eller inte.

NR	INDIKATOR	UPPFYLLD	EJ UPPFYLLD
1			
2			
3			
4			

Utvärderingsfrågor

Utvärderaren besvarar utvärderingsfrågorna.

NR	UTVÄRDERINGSFRÅGA	SVAR
1		
2		
3		
4		



Samlad bedömning

Utvärderaren gör en första samlad bedömning av måluppfyllnaden genom att kortfattat besvara frågorna nedan:

Hur uppfattar du att det gick i övningen?

Varför blev det så?

Vilka styrkor har du kunnat identifiera?

Vilka brister har du noterat?

Bedömer du att målet är uppfyllt?



Utvärderingsenkät övningsdeltagare

Denna utvärderingsenkät syftar till att de övande ska bidra med information till övningens utvärdering. Utvärderingsledaren kan vid behov göra förändringar i utvärderingsenkäten och komplettera med utvärderingsfrågor. Utvärderingsenkäten delas ut till de övande i samband med genomgången efter övningens genomförande.

Formalia

Vilken organisatorisk del tillhör du?

I vilken egenskap blev du larmad?

Utvärderingsfrågor

Hur dags blev du larmad?

På vilket sätt?

Vad gjorde du direkt efter du blivit larmad? Beskriv kortfattat:

Följde du larmrutinen? Ja Nej

Om du inte följde larmrutinen, motivera gärna varför.

Är det något du saknar i din aktörs larmrutin?

Är det något du saknar i din aktörs rutin för att starta upp krisledningsarbetet?



Myndigheten för
samhällsskydd
och beredskap

2



Har du använt någon slags teknik som stöd för att följa larmrutinen?

Ja

Nej

Är det något du saknar vad gäller lokaler, möblering och teknik?



NR	FRÅGA	4 MYCKET STOR UTSTRÄCKNING	3 STOR UTSTRÄCKNING	2 LITEN UTSTRÄCKNING	1 INTE ALLS	KAN EJ SVARA
1.	I vilken utsträckning känner du till din aktörs rutiner för larmning? Motivera:					
2.	I vilken utsträckning anser du att larmrutinen ger dig information och stöd om hur du ska agera vid ett larm? Motivera:					
3.	I vilken utsträckning kände du dig tillräckligt förberedd inför övningen? Motivera:					
4.	I vilken utsträckning anser du att det har varit viktigt för dig att delta i dagens övning? Motivera:					
5.	I vilken utsträckning kände du dig förtrogen med det teknisktöd som användes på ledningsplatsen? Motivera:					
6.	Övrigt:					

Utvärderingsrapport

Rapport från funktionsövning med fokus på
inlarmning och uppstart av krisorganisation

Aktör:

Datum:

Datum för övningens genomförande:

Bakgrund

Fokusområde inlarmning av krisorganisation utgör grunden i en organiserad krishantering. En aktör måste ha tydliga rutiner och hjälpmedel för att snabbt kunna larma in den personal som behövs för att starta upp krisorganisationen.

Beskrivning av övningen

Format: Funktionsövning med fokus på inlarmning och uppstart av krisorganisationen. Övningen genomfördes med skarp larmlista i realtid och fortsatte med att den inlarmade personalen fick möblera ledningsutrymmet och testa tekniken. Övningen avslutades med en stabsorientering.

Antal personer som deltog i övningen:

ROLL	NAMN

Funktioner som deltog i övningen:

Övningsledning

Övningsledare:

Utvärderingsledare:

Övningens syfte, mål och utvärderingsmetod

Syfte: Att pröva aktörens rutiner för att larma in/sammankalla egen personal, verifiera rutinens funktionalitet och att bli förtrogna med ledningsplatsen, dess möblering och teknikstöd.

Mål:

1. Aktören har förmåga att ta emot och vidarebefordra larm enligt egna rutiner.
2. Personalen har färdighet att iordningställa ledningsplatsen och att vidta inledande åtgärder enligt rutiner.

Målbeskrivning:

Utvärderingsmetod: Utvärderingen bestod i att ta reda på och dokumentera hur det gick i övningen och varför det blev så. Förloppet observerades och dokumenterades av utvärderare. Till grund för denna rapport ligger observationer som gjorts med stöd av ett utvärderingsprotokoll som fyllts i av utvärderare och utvärderingsenkäter som fyllts i av övningsdeltagarna. Dessa två underlag har sedan vägts samman och legat som grund för utvärderingens resultat.

Resultat från övningen

Bedömning av måluppfyllnad

(Utvärderingsledaren lägger in det sammanställda resultatet från analysen av observationerna och måluppfyllelsen under respektive rubrik nedan.)

1. Målet med övningen var att aktören har förmåga att ta emot och vidarebefordra larm enligt egna rutiner.

Analys och slutsatser

Hur gick det?

Varför blev det så?

Målbedömning:

Styrkor?

Brister?

2. Personalen har färdighet att iordningställa ledningsplatsen och att vidta inledande åtgärder enligt rutiner.

Analys och slutsatser

Hur gick det?

Varför blev det så?

Målbedömning:

Styrkor?

Brister?

Utvecklingsområden och vidare arbete

Utvärderingsledaren fyller i utvecklingsområden och beskriver vilka åtgärder som bör genomföras för att öka aktörens förmåga. Utvecklingsområdena fylls i nedan och motiveras. De åtgärder som måste genomföras för att uppnå rekommendationerna bryts ned och noteras i åtgärdsplanen.

Utvecklingsområde:

Utvecklingsområde:

Utvecklingsområde:

NR	UTVECKLINGSOMRÅDE	ÅTGÄRD	ANSVARIG (NAMN)	GENOMFÖRANDE (DATUM)	ÅTGÄRDAT SENAST (DATUM)	UPPFÖLJNING AV ÅTGÄRD (DATUM)	ANSVARIG FÖR UPPFÖLJNING (NAMN)
1							
2							
3							
4							
5							
6							
7							
8							
9							